

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЗА ФІЛОЛОГІЧНИМ СПРЯМУВАННЯМ: ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Барановська Олена,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна

Проект концепції профільного навчання в старшій школі (2017) спрямований на задоволення і розвиток пізнавальних інтересів, нахилів і здібностей учнів, їх освітніх потреб, зумовлених орієнтацією на майбутню професію і реалізацію подальших життєвих планів. Історія впровадження профільного навчання у закладах загальної середньої освіти вивчалася багатьма науковцями. У 1996 р. провідними вченими України під керівництвом С. Гончаренка було розроблено проект базового навчального плану середньої загальноосвітньої школи (Гончаренко С., Єрмаков І., Ісаєва Г., Мальований Ю., Паламарчук В. та ін.). Базовий навчальний план (1998) був спрямований на гуманітаризацію освіти, про що свідчив перерозподіл загального навчального навантаження на користь гуманітарної складової. У монографії В. Кушнір зазначається, що на мови і літератури тоді виділялося приблизно 28,5 % від загального обсягу. Водночас, у розвинених країнах світу (США, Англія, Франція та ін.) середньостатистична частка гуманітарного циклу у навчальному плані становила 46 %¹.

Дослідниця Л. Березівська узагальнила вітчизняний досвід реформування освіти, що дало змогу створити модель реформи освіти, виокремивши етапи її впровадження². О. Мариновська акцентувала, що теоретико-методологічні засади технології інтеграції ґрунтуються на трьох підходах: системно-синергетичному; особистісно-діяльнісному та інтеграційному³. В. Паламарчук та ін. довели, що модернізація старшої ланки закладів середньої освіти потребує вичленування найважливіших досягнень педагогічної науки, зокрема: врахування тенденцій розвитку інноваційних процесів у вищій освіті України у контексті Європейського вибору; вивчення та впровадження наукових засад інноваційної освітньої діяльності в Україні; взаємозв'язку навчання і розвитку учнів, технологій поетапного формування мисленневих умінь та навичок, інтелектуальної компетентності учнів тощо⁴⁻⁶. На думку науковців, пріоритетним в освіті є не стільки накопичення знань і предметних умінь та навичок, скільки перехід до міжпредметної інтеграції, набуття ключових компетентностей.

Відтак, постає як необхідність розроблення нових підходів до конструювання змісту профільного навчання на засадах його інтеграції, фундаменталізації, гуманізації та гуманітаризації. На основі міжпредметної інтеграції встановлюються взаємозв'язки між двома складовими єдиної загальнолюдської культури (природничо-науковою і гуманітарною) шляхом включення у зміст природничо-наукових предметів відомостей з гуманітарних наук; використання природничо-наукових методів пізнання, наукових даних природничих наук при вивченні предметів гуманітарного

циклу. Особливості педагогічних технологій профільного навчання за гуманітарним спрямуванням полягають у їх адаптації до вимог профільного навчання, зокрема, у забезпеченні їх варіативності та реалізації інтегрованого навчання⁷⁻¹⁰. Отже, основними принципами реалізації розроблених в Україні педагогічних технологій, насамперед, мають стати *принципи гуманітаризації, інтеграції, інноваційності, фундаменталізації*.

Принцип гуманітаризації. Ключовим моментом гуманітарної концепції загальної освіти є гармонізація співвідношення предметів раціонально-логічного та емоційно-образного ряду. Принципи гуманізації і гуманітаризації є двома важливими положеннями особистісно-орієнтованої парадигми навчання. Головні пріоритети гуманітарних проектів – спрямованість на універсальну освіту, розвиток, толерантність, комунікативність, єдність знання і етичних цінностей^{7; 8; 11; 12}.

Принцип інтеграції. Розглядаючи проблему організації профільного навчання за гуманітарним спрямуванням, зазначимо, що пріоритетним є впровадження педагогічної технології інтегрованого навчання, яка може розглядатися як комплексний засіб підвищення якості та ефективності процесу навчання на засадах інтеграції, що дасть можливість якнайбільше враховувати інтереси, схильності і здібності учнів, поглиблювати їхні знання, зменшити навантаження, уникнути зайвої інформації у змісті непрофільних предметів, формувати наукову картину світу, створювати можливості для орієнтації освіти старшокласників відповідно до їх професійних інтересів і намірів щодо продовження освіти^{3; 8}.

Принцип інноваційності. Розроблені зміст і структура навчальних профілів та дидактичні засади їх формування, сутність і функції базових, профільних предметів та курсів за вибором, організаційні форми навчання є інноваційними, оскільки дають змогу будувати освітній процес з урахуванням нахилів, здібностей і потреб старшокласників, зумовлених їх професійними інтересами і життєвими планами. Інноваційними є концептуальні засади та науково-методичні підходи до формування і структурування змісту різних предметів, які забезпечують вивчення матеріалу на різних рівнях, передбачених Державним стандартом загальної середньої освіти⁴⁻⁶.

Принцип фундаменталізації розглядався у колективній монографії відділу дидактики, де акцентувалося, що профільне навчання спрямоване на формування цілісності особистості за розвитку життєвої, світоглядної, наукової, культурної і професійної компетентностей учнів. Отримані знання можна вважати фундаментальними, коли вони застосовуються для збагачення внутрішнього світу особистості і завдяки цьому примножують потенціал самого середовища. І тому завданням освіти – створення оптимального середовища для виховання гнучкого багатогранного мислення, засвоєння наукової інформаційної бази та сучасної методології осмислення дійсності, формування внутрішньої потреби у саморозвитку впродовж усього життя людини^{9; 13}.

¹ Кушнір В. М. *Профільне навчання в історії розвитку вітчизняної школи (друга половина XIX–XX ст.)* : монографія. Умань : Видавець «Сочинський», 2016. 418 с.

² Березівська Л. Д. *Реформування шкільної освіти в Україні у XX ст.* : монографія. Київ : Богданова А. М., 2008. 406 с.

³ Мариновська О. Інтегроване навчання: технологічний аспект. *Рідна школа*. 2014. № 4-5. С. 32–36., с. 33.

⁴ Даниленко Л. І., Паламарчук В. Ф. Наукові засади інноваційної освітньої діяльності в Україні. *Постметодика*. 2004. № 2-3. С. 11–18.

⁵ Паламарчук В. Ф. *Взаємозв'язок навчання і розвитку учнів в аспекті реформи школи : метод. лист для вчителів і кер. шкільн., гімназій, ліцеїв*. Київ : Знання, 2002. 46 с.

⁶ Паламарчук В. Ф., Л. І. Даниленко. Тенденції розвитку інноваційних процесів у вищій освіті України у контексті Європейського вибору. *Післядипломна освіта в Україні*. 2004. № 1. С. 39–43.

⁷ Барановська О. В. Гуманістична парадигма фундаменталізації навчання у змісті сучасних підручників. *Проблеми сучасного підручника*. Київ : Педагогічна думка, 2014. Вип. 14. С. 34–41.

⁸ Барановська О. В. Конструювання змісту профільного навчання на основі між-предметної інтеграції. *Дидактика: теорія і практика*. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. С. 32–36.

⁹ Барановська О. В. Фундаменталізація змісту гуманітарних предметів у профільній школі в умовах гуманітаризації навчання. *Українська мова і література в школі*. 2012. № 8. С. 47–50.

¹⁰ *Гуманізація процесу навчання в школі : навч. посіб.* / за ред. С. П. Бондар. 2-ге вид., допов. Київ : Стило, 2001. 256 с.

¹¹ Гончаренко С. І. Проблеми гуманітаризації змісту шкільної освіти. *Педагогіка і психологія*. 1999. № 4. С. 17–25.

¹² *Гуманізація процесу навчання в школі : навч. посіб.* / за ред. С. П. Бондар. 2-ге вид., допов. Київ : Стило, 2001. 256 с.

¹³ Vaskivska H. O., Kosianchuk S. V., Skyba H. M. Didactic possibilities of information and communication technologies in the process of development of educational environment in upper secondary school. *Information Technologies and Learning Tools*. 2017. Vol 60. № 4. P. 17–27.